Christelijke begrippen.
(4) Genade

Lezing

In het begin was het Woord, het Woord was bij God en het Woord was God. Het was in het begin bij God. Alles is erdoor ontstaan, zonder het Woord is niets ontstaan van wat bestaat. In het Woord was leven en het leven was het licht voor de mensen. Het licht schijnt in de duisternis en de duisternis heeft het niet in haar macht gekregen.
Het Woord was in de wereld, de wereld is door Hem ontstaan en toch kende de wereld Hem niet. Hij kwam naar wat van Hem was, maar wie van Hem waren hebben Hem niet ontvangen. Wie Hem wel ontvingen en in zijn naam geloven, heeft Hij het voorrecht gegeven om kinderen van God te worden. Zij zijn niet op natuurlijke wijze geboren, niet uit lichamelijk verlangen of uit de wil van een man, maar uit God. Het Woord is mens geworden en heeft in ons midden gewoond, vol van **genade** en waarheid, en wij hebben zijn grootheid gezien, de grootheid van de enige Zoon van de Vader. Van Hem getuigde Johannes toen hij uitriep: 'Hij is het over wie ik zei: "Die na mij komt is meer dan ik, want hij was er vóór mij!"' Uit zijn overvloed hebben wij allen opnieuw **genade** ontvangen: de wet is door Mozes gegeven, **genade** en waarheid zijn met Jezus Christus gekomen. Niemand heeft ooit God gezien, maar de enige Zoon, die zelf God is, die aan het hart van de Vader rust, heeft Hem doen kennen.

Joh 1,1-5.10-18 (NBV21)

Overweging

Goede vrienden,

'Genade' is een woord dat mij doet denken aan de film 'Gladiator' waarin het personage Maximus in een epische gevechtsscène zijn tegenstander op de grond krijgt, waarna het volk roept dat hij hem moet doden. Maar Maximus beslist – zelfs tegen het bevel van de keizer in – om zijn verslagen tegenstander de gunst te schenken om toch te blijven leven.

In ons land kan elke veroordeelde burger een 'genadeverzoek' richten tot de koning die volgens artikel 110 van de Grondwet het recht heeft om de uitvoering van een straf geheel of gedeeltelijk kwijt te schelden. [1]

In ons collectief geheugen roept het woord 'genade' blijkbaar spontaan een situatie op van kwetsbaarheid en afhankelijkheid van een hogere macht.

Van Maria wordt in het 'Weesgegroet' gezegd dat ze 'vol van genade' is. Bij die uitdrukking komt bij mij altijd het beeld van een hoogzwangere vrouw voor de geest. Ik geef toe dat dat een zeer plastische omschrijving is van 'vol van genade'.

Genade.
Psychologe Tine Schellekens (KULeuven) heeft er een doctoraat over geschreven. Het weekblad TERTIO heeft daar vorige week een paginavol artikel over gepubliceerd, met als titel: *'Licht dat onverwacht binnenbreekt'*. Deze psychologe heeft 456 getuigenissen verzameld van ervaringen van genade. Wat steeds terugkomt – zegt ze – is het gratuite karakter: genade heeft te maken met iets dat je ervaart als een onverdiend geschenk. Dat kan gaan over van alles: een inzicht, een innerlijke verandering, hulp of steun die je krijgt, veranderingen in relaties enzovoort.
Een genade-ervaring houdt verband met afhankelijkheid, met toegeven dat we niet alles in handen

[1] https://senlex.senate.be/nl/dia/structure/str_84/article/art_540_nl_2014-01-06/articletext

hebben. Toen de deelnemers aan het onderzoek gevraagd werden wat je kan doen om meer genade te geven of te ontvangen, antwoordden ze daarop dat je genade nooit kan afdwingen of forceren. *"Het overkomt je, het is altijd een geschenk."* [2]

Voor zover ik zicht heb op de bijbelse betekenis van genade, zou ik die niet in de eerste plaats linken aan een 'reddingsoperatie' waarbij je ternauwernood ontkomt aan het noodlot. Ik zie de bijbelse genade eerder als een overvloed aan levenslustige liefde en gulle gave van goedheid.

Genade. In het Frans spreekt men over '**grâce'**, en in het Engels heeft het woord '**grace**' – naast bevalligheid – ook de betekenis van 'genade'.
Ik ontdekte enkele jaren geleden dat de meest succesvolle Ierse band aller tijden een lied heeft gemaakt met de titel 'Grace'. In de officiële videoclip van dit lied kan je niet alleen de tekst volgen, maar passeren er ook beelden die illustreren op welke manier die 'genade' al in de wereld is gekomen. https://www.youtube.com/watch?v=8Zk26KXSH3g

GRACE	GENADE
Grace, She takes the blame	Ze neemt de schuld op zich
She covers the shame	Ze bedekt de schaamte
Removes the stain	Verwijdert de vlek
It could be her name	Het zou haar naam kunnen zijn
Grace,	Genade
It's a name for a girl	Het is een meisjesnaam
It's also a thought	Het is ook een gedachte
that changed the world	die de wereld veranderde
And when she walks on the street	En als ze door de straat wandelt
You can hear the strings	kan je de snaren horen (trillen)
Grace finds goodness in everything	genade vindt goedheid in alles
Grace,	
She's got the walk	
Not on a ramp or on chalk	
She's got the time to talk	
She travels outside of karma, karma	Ze beweegt buiten het karma
She travels outside... of karma	Ze beweegt buiten het karma
When she goes to work,	Als ze uit werken gaat
you can hear the strings	kan je de snaren horen (trillen)
Grace finds beauty in everything	Genade vindt schoonheid in alles
Grace...	
She carries a world on her hips	Ze draagt een wereld (op haar heupen)
No champagne flute for her lips	
No twirls or skips between her fingertips	
She carries a pearl in perfect condition	Ze bewaart een parel in perfecte staat
What once was hurt	Wat ooit gekwetst werd
What once was friction	Wat ooit wrijving was
What left a mark	Wat een litteken achterliet
No longer stings	prikt niet langer
Because Grace makes beauty	Want genade creëert schoonheid
Out of ugly things	uit lelijke dingen
Grace finds beauty in everything	Genade vindt schoonheid in alles
Grace finds goodness in everything	Genade vindt goedheid in alles

Music: U2
Lyrics: Bono

[2] https://archief.tertio.be/#/article/detail/7a8d78db-ab34-423a-b134-eb9e83e34986

De tekst van dit lied focust op de scheppende kracht van genade:
- *"Its a thought that changed the world"*
Genade is een gedachte die de wereld veranderde, en je zag een beeld van Desmond Tutu.
- *"She carries a world on her hips"*
Ze draagt een wereld op haar heupen, en dan zag je een beeld van Moeder Theresa.
- Genade zorgt ervoor dat het litteken dat achterbleef na een kwetsuur niet langer prikt.
Want genade creëert schoonheid uit lelijke dingen. *"Grace makes beauty out of ugly things."*
Omdat genade schoonheid en goedheid vindt in alles.
En zo overstijgt de genade de wet van het karma.

Op het einde van het lied verschijnt nog een persoonlijke tekst van Bono waarin hij meer uitleg geeft over 'Karma':

"You see, at the center of all religions is the idea of Karma.
You know, what you put out comes back to you:
an eye for an eye, a tooth for a tooth,
or in physics –in physical laws –
every action is met by an equal or an opposite one.
It's clear to me that Karma is at the very heart of the universe.
I'm absolutely sure of it.
And yet, along comes this idea called Grace
to upend all that "as you reap, so you will sow' stuff.

Grace defies reason and logic.
Love interrupts, if you like, the consequences of your actions,
which in my case is very good news indeed,
because I've done a lot of stupid stuff.
I'd be in big trouble if Karma was going to finally be my judge.
*I'd be in deep s***.*
It doesn't excuse my mistakes,
but I'm holding out for Grace."

Bono

Ik vertaal die tekst even in het Nederlands:

"In de kern van alle religies zit de idee van het Karma: wat je anderen aandoet keert zich tegen jou, iedere actie genereert een gelijkaardige of tegengestelde reactie. Voor mij is het duidelijk dat Karma in het hart zit van dit universum. Daar ben ik absoluut zeker van.
Maar dan komt de idee 'genade' die dit alles op zijn kop zet.

Genade trotseert de redelijkheid en logica. En de liefde doorbreekt de gevolgen van je handelingen, wat in mijn geval zeer goed nieuws is omdat ik al heel wat stomme dingen heb gedaan.
Ik zou in grote problemen zitten indien Karma mijn uiteindelijke rechter zou zijn.
Daarmee worden mijn fouten niet verontschuldigd, maar ik wacht op genade."

Grace is een meisjesnaam, zingt Bono. En laat dat nu toevallig de naam zijn van het hoofdpersonage uit een van mijn favoriete films.

Dat is de film **'DOGVILLE'** van de Deense regisseur Lars von Trier. Ik zou over die film een paar uren kunnen vertellen. In die film speelt Nicole Kidman een jongedame die op de vlucht is voor gangsters. Ze komt terecht in een piepklein gehucht waarvan je hier het grondplan ziet. In Dogville zijn er maar 4 straten en wonen er slechts 14 mensen en een hond.

Het enige wat ze vraagt is of ze zich daar mag schuilhouden voor de niets ontziende gangsters. Daar moeten de dorpsgenoten toch eerst even over stemmen want dat is niet zonder gevaar voor hen, te meer als later ook de politie opduikt die zoek is naar haar omdat ze een overval zou gepleegd hebben. Ze krijgt een proeftijd waarin ze moet bewijzen dat ze hun gastvrijheid waard is, dat ze te vertrouwen is.

Nu wil ik graag een korte scène tonen uit die film. Het is de scène waarin Tom, die zich voordoet als schrijver en dorpsfilosoof, de inwoners van Dogville omschrijft.

Fragment 23:37 – 25:39

- Olivia en June (die kreupel is) wonen hier dankzij mijn vader
- Chuck en Vera hebben 7 kinderen en haten elkaar
- De familie Henson polijst goedkope glazen om ze er te doen uitzien als kristal
- Jack MacKay is blind en iedereen weet het maar hij denkt dat te kunnen verbergen door binnen te blijven
- Ben drinkt en bezoekt een keer per maand een bordeel en schaamt zich daarover
- Marthe runt de parochie tot er een nieuwe priester komt, wat nooit zal gebeuren
- Ma Ginger en Gloria houden een dure winkel open, die draait op het feit dat niemand hier weggaat uit dit dorp. (…) Die vreselijke beeldjes in het uitstalraam van de winkel zeggen meer over de mensen hier dan woorden kunnen doen.

De reactie van Grace is typerend voor haar ingesteldheid:

"Als je van deze stad houdt dan toon je het op een vreemde manier. Ik zie slechts een prachtig stadje te midden van prachtige bergen. Een plek waar mensen hoop en dromen koesteren zelfs onder de moeilijkste omstandigheden. En zeven beeldjes die helemaal niet lelijk zijn."

Geleidelijk aan blijkt dat haar aanwezigheid voor elke dorpsbewoner een geschenk, ja een genade is, want ze lijkt wel de goedheid in persoon te zijn.

Toen ik in mijn lessen deze film toonde, gebruikte ik bij de bespreking van die film de tekst uit het Johannesevangelie die wij daarnet hebben gehoord.

> Het Woord is mens geworden en heeft in ons midden gewoond, vol van **genade** en waarheid, en wij hebben zijn grootheid gezien. (Joh 1,14)
> Uit zijn overvloed hebben wij allen opnieuw **genade** ontvangen…(Joh 1,16)

Je hoeft niet veel moeite doen om in die jongedame die vraagt "mag ik bij jullie wonen" een soort vrouwelijke Jezus te zien. Ze brengt leven en licht in de ingedommelde en in donkerte gehulde gemeenschap van het gehucht Dogville. *"She makes beauty out of ugly things."*

Genade, dat is Gods liefde die wij zomaar - gratis en voor niets – krijgen, los van enige verdienste. Of, en wanneer ze jou wordt geschonken, daar heb je geen vat op. Dat is zoals met de gave van het geloof; daar bestaat geen 'hocus pocus' voor. Als ze haar licht op jou laat schijnen, dan is het enige passende antwoord daarop: in dankbaarheid ontvangen.

Door deze film ben ik mij beginnen afvragen: Kunnen wij dat nog wel, gratuit ontvangen? Als iemand jou een compliment geeft, zeg je dan zonder meer gewoon 'dankjewel', of ga je dat meteen wegwuiven of minimaliseren? Dan sluit je jezelf af van genade. Want genade is geweldloos. Ze bruskeert niet en dwingt niets af. En toch komt ze niet vrijblijvend op je pad, want ze stelt jou voor de keuze of je je hart wil openen of niet. Zo horen we ook in de evangelietekst:

> Hij kwam naar wat van Hem was, maar wie van Hem waren hebben Hem niet ontvangen. Wie Hem wel ontvingen en in zijn naam geloven, heeft Hij het voorrecht gegeven om kinderen van God te worden. (Joh 1,11-12)

Hoe de inwoners van Dogville reageren op deze 'genade' zal ik je uiteraard niet vertellen. Het feit dat ze niet afhankelijk willen worden van Grace laat al vermoeden in welke richting dat gaat.

Ik wil tot slot nog deze persoonlijke noot toevoegen aan mijn verhaal: Ik heb zelf al heel wat momenten van genade mogen ervaren in mijn leven. Niet alleen omdat ik al een paar keer ontsnapt ben aan de dood. Evenzeer omdat ik kan doen wat ik kan doen en ik mag zijn wie ik ben. Ik geloof dat mijn moeder daar wel voor iets tussen zit. Ze is niet alleen 11 keer 'vol van genade' geweest. Ze was haar hele moederleven lang 'vol van genade' voor haar kinderen, schoonkinderen en kleinkinderen.

Jef Truwant
De Lier, Brugge, 26 november 2023

BRONNEN:

- Sylvie Walraevens, Licht dat onverwacht binnenbreekt, artikel in TERTIO, 15 november 2023, p.6. https://archief.tertio.be/#/article/detail/7a8d78db-ab34-423a-b134-eb9e83e34986

- U2, Grace. https://www.youtube.com/watch?v=8Zk26KXSH3g

- Lars von Trier, DOGVILLE, 2003